

Višje sodišče v Ljubljani
Civilni oddelek

VSL Sodba in sklep II Cp 849/2017
ECLI:SI:VSLJ:2018:II.CP.849.2017.1

Evidenčna številka:	VSL00013058
Datum odločbe:	06.06.2018
Senat, sodnik posameznik:	Irena Veter (preds.), Zvone Strajnar (poroč.), dr. Vesna Bergant Rakočević
Področje:	CIVILNO PROCESNO PRAVO - OBLIGACIJSKO PRAVO - POGODBENO PRAVO - PRAVO EVROPSKE UNIJE - VARSTVO POTROŠNIKOV kredit - kreditna pogodba - potrošniška kreditna pogodba - potrošniška hipotekarna kreditna pogodba - pogodba o dolgoročnem posojilu - posojilo v tuji valuti - kredit v CHF - valutna klavzula - valutna klavzula v CHF - valutno tveganje - pojasnilna dolžnost - informacijska dolžnost banke - ničnost pogodbe - oderuška pogodba - causa credendi - prosto urejanje pogodbenih razmerij - potrošnik - varstvo potrošnikov pred nepoštenimi poslovnimi praksami - varstvo šibkejše stranke - merilo povprečnega potrošnika - kreditna sposobnost - nepošteni pogodbeni pogoji - predmet pogodbe - pogodbeni pogoji - transparentnost pogodbenih pogojev - sklenitvena faza pogodbe - sprememba vrednosti tečaja tuje valute - nedobrovernost - znatno neravnotežje v pogodbenih pravicah in obveznostih strank - enaka vrednost vzajemnih dajatev - devizni tečaj - skrbnost dobrega strokovnjaka - spremenjene okoliščine - razveza pogodbe - dokazna ocena - rebus sic stantibus - pacta sunt servanda
Institut:	

Jedro

Presoja nepoštenosti pogodbenih pogojev je omejena na pogodbene določbe, ki niso bile predmet individualnih pogajanj. Domnevati je namreč, da je pogoj, o katerem sta se stranki pogajali in dosegli soglasje, posledica svobodne odločitve pogodbene stranke. Praviloma gre za stranske pravice in obveznosti, vendar pa je po omenjeni določbi drugega odstavka 4. člena Direktive presoja nedovoljenosti oziroma nepoštenosti mogoča tudi glede pogodbenih določb, ki sicer predstavljajo glavno obveznost, če niso v jasnem in razumljivem jeziku.

Merila transparentnosti se presojajo po kriteriju povprečno obveščene potrošnika, ki postopa z dolžno skrbnostjo in razumnostjo. Skladno s tem se šteje pogodbeni pogoj za transparenten, če pripelje potrošnika v položaj, da lahko na podlagi točnih in razumljivih kriterijev oceni ekonomske posledice pogodbenega pogoja. Pri tem so relevantne informacije, ki jih je potrošnik dobil pred sklenitvijo pogodbe in v trenutku sklepanja pogodbe, vključno z oglasi in obvestili, dostopnimi med pogajanj. Zahtevi transparentnosti bi bilo tako lahko zadovoljeno, če bi v trenutku sklepanja kreditne pogodbe v tuji valuti potrošnik sprejel odločitev o sklenitvi pogodbe po tem, ko je bil nedvoumno opozorjen, da sklenitev pogodbe o kreditu v tuji valuti prinaša specifične rizike, ki pa ne obstoje, ko se pogodba sklepa v domači valuti. Pomembno bi bilo tudi opozorilo na okoliščino, da rizik spremembe tečaja različno vpliva na obveznosti pri kratkoročnih in dolgoročnih kreditih, ker je od trajanja pogodbe odvisna izpostavljenost riziku spremembe tečaja tuje valute in tudi možnosti predvidenja razlogov za spremembe tečaja.

Banka Slovenije ni mogla predvideti ne časa ne obsega ukrepov tuje nacionalne banke. Tudi od toženke zato ni mogoče pričakovati ali zahtevati, da pravilno napoveduje monetarno politiko tuje nacionalne banke. Hud padeč vrednosti evra približno sedem let po sklenitvi spornih pogodb je bil za obe pogodbeni stranki nepredvidljiv. Ni razumno od banke zahtevati, da potrošniku zagotovi druge informacije kot tiste, ki jih pozna ali bi jih objektivno morala poznati ob sklenitvi pogodbe. Če gre za okoliščine, ki so nastale po sklenitvi pogodbe, pa za njih banka v trenutku sklepanja pogodbe ni vedela niti ni mogla vedeti, niti na njih ni mogla vplivati s svojo voljo, te ne morejo biti merodajne za oceno nepoštenosti pogodbenega pogoja.

Toženka je v času sklepanja pogodb izpolnila svojo pojasnilno dolžnost v skladu s kriteriji, ki jih je oblikovalo SEU. Pogodbeni pogoj, na podlagi katerega je treba kredit vrniti v isti tuji valuti je, glede na informacije, ki jih je toženka v času sklepanja pogodbe posredovala tožnikoma in glede na okoliščino, da ne gre za povprečna potrošnika (zakonca), ampak za potrošnika s poznavanjem ekonomskih zakonitosti, tako da ni dvoma, da sta bila seznanjena z možnostjo zvišanja ali znižanja tuje valute (posebej ob dejstvu dolgoročne izpostavljenosti valutnemu tveganju - kredita sta bila najeta z odplačilno dobo 25 let), v kateri je bilo sklenjeno posojilo in bila zmožna oceniti ekonomske posledice takega pogoja za njune finančne obveznosti, jasen in razumljiv. Kot je navedlo prvostopenjsko sodišče „sta tožnika, glede na nižjo anuiteto pri kreditu v CHF

(za 100 EUR) ocenila, da je takšen kredit ugodnejši v danem trenutku (ugodnejši je bil nato še kar nekaj let) in zavestno sprejela tveganje, ki ga prinaša valutna klavzula“.

Tožeča stranka bi morala že ob sklenitvi pogodb upoštevati možnost spremembe tečaja, zato se na spremenjene okoliščine ne more sklicevati. Enako velja tudi pri uveljavljanju ekonomske krize kot spremenjene okoliščine. Uveljavljanje te bi morala podpreti in konkretizirati z dejstvi, s katerimi bi obrazložila: 1. spremembo dohodkov/odhodkov zaradi krize, 2. odziv na spremenjene okoliščine in v čem so te okoliščine nepričakovane, 3. vpliv spremenjenih okoliščin na pogodbo, 4. kako je ocenjevala tveganja, 5. kako je ravnala, da ji ni mogoče očitati pomanjkanja potrebne skrbnosti, in 6. kaj je storila, da bi izpolnila načelo oziroma temeljno zavezo pacta sunt servanda.

Izrek

I. Pritožbi tožene stranke se ugodi in se sodba sodišča prve stopnje v točkah I./3. ter II./3. razveljavi ter se v tem delu tožba zavrže.

II. Pritožba tožeče stranke se zoper odločitev sodišča prve stopnje v točkah I./3. ter II./3. zavrže, v preostalem delu pa se zavrne in potrdi sodba sodišča prve stopnje.

III. Tožeča stranka je dolžna toženi stranki plačati stroške pritožbenega postopka v znesku 4.063,49 EUR, v roku 15 dni, v primeru zamude z zakonskimi zamudnimi obrestmi od poteka roka za prostovoljno izpolnitev dalje.

Obrazložitev

1. Sodišče prve stopnje je zavrnilo primarni tožbeni zahtevek za ugotovitev ničnosti notarskega zapisa dveh kreditnih pogodb in sporazuma o zavarovanju denarne terjatve na podlagi neposredno izvršljivega notarskega zapisa. Zavrnilo je tudi zahtevek, da sta prvi tožnik in druga tožnica dolžna plačati toženi stranki znesek 63.850,84 EUR in zahtevek za ugotovitev neveljavnosti vknjižbe hipoteke pri nepremičnini parc. št. 1/2 k. o. X, ID znak: 000 na podlagi omenjenih kreditnih pogodb. Sodišče prve stopnje pa je zavrnilo tudi podredni tožbeni zahtevek, da se razvežeta notarska zapisa kreditnih pogodb zaradi spremenjenih okoliščin ter da sta prvi tožnik in druga tožnica dolžna plačati toženi stranki znesek 63.850,84 EUR in da je tožena stranka dolžna tožeči stranki izstaviti zemljiškoknjižno listino, na podlagi katere bo izbrisana vknjižba hipoteke pri omenjeni nepremičnini, ki je bila vknjižena v korist tožene stranke na podlagi notarskega zapisa obeh kreditnih pogodb. Odločilo je še, da je tožeča stranka dolžna toženi stranki povrniti pravdne stroške v znesku 11.947,07 EUR.

2. Proti sodbi sta obe stranki vložili pravočasni pritožbi.

3. Tožniki izpodbijajo sodbo iz razlogov bistvene kršitve določb pravnega postopka, zmotne in nepopolne ugotovitve dejanskega stanja in zmotne uporabe materialnega prava. Opozarjajo na stališče hrvaškega Ustavnega sodišča, po katerem je bistveno vprašanje, ali so se potrošniki zavedali ekonomskih posledic rizične pogodbene vsebine (kombinacija valutne klavzule in spremenljive obrestne mere). Za odločitev je ključen odgovor sodišča na vprašanje, kakšne konkretne informacije so tožniki prejeli pred sklenitvijo pogodb in kako so v danem primeru lahko razumeli konkretno delovanje mehanizma konverzije tuje valute in ali je potrošnik lahko ocenil ekonomske posledice, ki izhajajo zanj iz sklenjenega posla. Tožnikom so bile informacije pred sklenitvijo pogodbe predstavljene pomanjkljivo in zavajajoče, sodišče prve stopnje neutemeljeno ni verjelo tožnikoma, da sta delavca banke zagotavljala, da gre pri kreditih v CHF za varen kredit oziroma produkt ter da je nihanje tečaja pri teh kreditih lahko le do 5 %. Pri tem je sodišče prve stopnje opustilo dokazno oceno dejstva, da je tožena stranka v svojih reklamnih materialih razglašala, da je tak kredit "idealna rešitev, ki zagotavlja, da se višina mesečne anuitete ne bo bistveno večala". Omenjena delavca toženke A. A. in B. B. sta tudi sama imela kredit kot tožniki, kar pomeni, da tudi sama nista bila sposobna identificirati riziko tovrstnih kreditov. Značilna je izjava B. B., da se je takrat velika večina odločila za kredite z valutno klavzulo v CHF, kar kaže, da se posamezniki v tistem času niso zavedali tveganj, kar je logično gledano bila posledica svetovanja tožene stranke. Da je tožena stranka ponujala takšne kredite kot ugodne in varne, skladno z njenim reklamnim materialom potrjuje cela veriga skladnih dokazov. Sodišče ni verjelo priči C. C., ki je imela s B. B. enak kontakt kot tožniki in kateri je B. B. svetovala na podoben način kot tožnikom. Tudi drugi svetovalci so dajali kreditojemalcem enaka zagotovila, in sicer takšna, kakršna je toženka razglašala v svojih reklamnih materialih. Sodišče bi moralo izvesti dokaz z zaslišanjem tudi drugih kreditojemalcev. Vsebinska, narava in konstrukcija pogodbenega razmerja predstavlja pogodbene pogoje, ki jih je treba upoštevati v povezavi s konkretnim delovanjem mehanizma konverzije tuje valute. Razumevanje te vsebine omogoča, da bi tožniki na podlagi "natančnih in razumljivih pogodbenih pogojev", ki jih je treba presojeti sočasno v njihovi medsebojni odvisnosti, sploh lahko ocenili ekonomske posledice, ki zanje izhajajo iz sklenjenega pravnega posla. Valutna klavzula v danem primeru ne ustreza definiciji iz 372. člena Obligacijskega zakonika, katere osnovni namen je varovanje enake vrednosti dajatev. Pri presoji dopustnosti valutne klavzule je treba izhajati iz temeljnih načel, in sicer iz načela vestnosti in poštenja, prepovedi zlorabe pravic, prepovedi ustvarjanja in izkoriščanja monopolnega položaja, enake vrednosti dajatev in prepovedi povzročanja škode. Valutna klavzula ne more biti osnova za bogatenje bank, tvegana narava pa omogoča neomejeno možnost izgube na strani potrošnika. Tožniki so s sklenitvijo predmetnega posla objektivno gledano stavili, da ne bo prišlo do negativnega gibanja tečaja valutnega para EUR/CHF v škodo EUR, kar pa se je v času nastanka spornega posla povsem jasno napovedovalo, kot je navedeno v pisnih sporočilih Banke Slovenije poslovnim bankam in je bilo v visoko specializiranih bančnih krogih znano in pričakovano

dejstvo tudi glede na predhodna dolgoročna gibanja valutnih tečajev. Tožnikom je bilo to zamolčano. Niso mogli doseči pozitivnega učinka na račun nižjih obresti, ampak le izgubo na račun tečajnih razlik. Tožena stranka je tako že ob sklenitvi kreditne pogodbe utemeljeno pričakovala pozitivne učinke, ki se zrcalijo v izgubi tožnikov. Brezpredmetna so razpravljanja, kakšna valutna tveganja do svojih virov sredstev bi naj prevzemale banke. Banke so kot profesionalne osebe in visoko specializirane finančne ustanove vedele za okoliščine visoke valutivnosti CHF in tendence krepitve oziroma naraščanje tečaja v razmerju do slovenske domače valute, kar izhaja iz dopisov Banke Slovenije in se tudi domneva glede na njihov profesionalni status. Sklicuje se na nemško sodno prakso, ki je tovrstne pogodbe označila za "tihe" svetovalne pogodbe med potrošnikom in banko. V teh primerih morajo banke opozoriti potrošnike na vse splošne in specialne rizike, povezane s pogodbo. Potrošnika bi morale postaviti v primerljiv položaj glede vedenja o ključnih lastnostih posla in tveganjih, kot je položaj same banke pri sklepanju teh poslov. Tožniki ne bi sklenili pogodb, če ne bi bili pred sklenitvijo seznanjeni z dejstvi, o katerih je banka pisno seznanjala banke že od leta 2005 dalje. Banka bi zahtevano jasnost in razumljivost valutne klavzule zagotovila s tem, da že v predpogodbeni fazi potrošniku predloži več simulacij predhodnega gibanja njegovega mesečnega obroka glede na več različnih variant mogočih premikov deviznega tečaja ("od pričakovanega do katastrofičnega"). V obravnavanem primeru sta izpolnjena tudi oba pogoja oderuštva. Potrošniki bi morali imeti več informacij v obliki simulacije različnih variant tečajnega gibanja. Če bi to bilo tako predstavljeno, se nihče ne bi odločil za takšen dolgoročni kredit, s katerim bi prevzel neomenjeno tveganje. Pri toženi stranki so se zavedali ali bi se vsaj mogli in morali zavedati, da so s svojim pristopom, ko so neposredno predstavljali ponudbo kreditov v CHF z nižjimi obrestmi in nižjimi obroki, kot tudi z zagotovili, da se predvidevajo zgolj manjša nihanja tečaja, neposredno vplivali na potrošnike, da najamejo kredite z valutno klavzulo v CHF in ne v domači valuti. Tožena stranka je takšen model kreditiranja dejansko uporabljala kot "konkurenčno prednost" v razmerju do kreditov v domači valuti. Opozorila Banke Slovenije iz leta 2006 izkazujejo, da so bila vodstva bank pravočasno informirana o visoki valutivnosti CHF in njenih trendih naraščanja tečajev. Očitno nesorazmerje med pogodbenimi obveznostmi je nedvomno obstajalo že ob sami sklenitvi kreditne pogodbe.

4. Glede zavrnitve podrednega zahtevka pritožba navaja, da je treba upoštevati drastičen padec evra v letu 2015, ki je imel negativen učinek za tožnike, ki se zrcali v nesorazmerni premoženjski koristi tožene stranke. Pri tem ne gre za nesorazmerje, ki ne bi bilo za toženo stranko predvidljivo, obstajalo je že v času sklenitve pogodb. Ugotovitve sodišča prve stopnje, da bi se tožniki lahko izognili posledicam tveganja, če bi zahtevali spremembo valute, so navidezen argument, saj je jasno, da sprememba valutnega razmerja ni bila vnaprej predvidljiva po višini. Takšnega drastičnega padca vrednosti evra tožniki zagotovo niso mogli pričakovati kot popolni laiki na finančnem področju. Pritožbenemu sodišču predlaga razveljavitev izpodbijane sodbe in vrnitev zadeve sodišču prve stopnje v novo sojenje.

5. Tožena stranka se pritožuje proti odločitvi o delu zahtevka, s katerim so tožniki predlagali, da se jim naloži obveznost plačila v njeno korist. Navaja, da za kaj takega nimajo pravnega interesa in bi morala biti njihova tožba v tem delu zavržena, ne pa zavrjnena. Pritožbenemu sodišču predlaga, da v tem delu sodbo spremeni tako, da zavrže primarni in podredni tožbeni zahtevek ali pa jo v tem delu razveljavi in vrne zadevo sodišču prve stopnje v novo sojenje.

6. Tožena stranka je v odgovoru na pritožbo tožeče stranke predlagala njeno zavrnitev in potrditev izpodbijane sodbe. Navaja, da sta bila tožnika seznanjena z valutnim tveganjem, ponavlja zaključke prvostopenjskega sodišča in opozarja, da sodišče pravilno ni upoštevalo reklamnega letaka, ki je bil predložen v spis prepozno, po prvem naroku za glavno obravnavo.

7. Pritožba tožene stranke je utemeljena, pritožba tožeče stranke pa ni utemeljena, delno pa ni dopustna.

O pritožbi toženke in tožnikov zoper odločitev o zavrnitvi tožbenega zahtevka, po katerem naj tožnika plačata toženki 63.850,84 EUR

8. Pritrditi je treba toženki, da tožniki ne morejo imeti interesa za dajatveni denarni zahtevek zoper same sebe, kar je ugovarjala že pred sodiščem prve stopnje, zato je bilo treba njeni pritožbi ugoditi, sodbo sodišča prve stopnje v tem delu razveljaviti in tožbo tožnikov zavreči. Po prvem odstavku 274. člena Zakona o pravdnem postopku (ZPP) sodišče zavrže tožbo, če ni podana korist tožeče stranke za njeno vložitev. Kljub temu, da je bil tudi ta del zahtevka sicer zavrjen, je treba toženki priznati interes, da zaradi učinka res iudicata prepreči tovrstno meritorno odločitev. Hkrati je bilo treba pritožbo tožnikov zoper ta del sodbe zavreči, saj zanjo iz istega razloga nimajo interesa (343. člen ZPP).

O pritožbi tožnikov

9. Iz nesporne dejanske podlage izpodbijane sodbe izhaja, da sta prva tožnika¹ s toženo stranko sklenila dve kreditni pogodbi v obliki notarskega zapisa, in sicer 10. 1. 2008 pogodbo o dolgoročnem deviznem namenskem kreditu v višini 192.000,00 CHF, z rokom vračila v 300-tih mesečnih anuitetah, s prvo anuiteto v višini 1.047,25 CHF. Po drugi kreditni pogodbi z dne 13. 10. 2008 je toženka kot banka dala tožnikoma kredit za dokončanje novogradnje v znesku 79.000,00 CHF z rokom vračila prav tako v 300-tih zaporednih anuitetah s prvo anuiteto v višini 454,66 CHF.² S prvo kreditno pogodbo je bilo dogovorjeno, da tožena stranka obračunava obresti v višini seštevka veljavnega 12 – mesečnega liborja in obrestne marže v višini 1,30 % letno, kar je znašalo na dan 28. 11. 2007 4,22 % letno. V drugi pogodbi pa je bilo določeno, da tožena stranka obračunava obresti v višini 4,78 %, ki so sestavljene iz seštevka 12 – mesečnega liborja in obrestne marže v višini 1,50 %. Po obeh kreditnih pogodbah je bila ustanovljena in knjižena skupna hipoteka v korist tožene stranke pri nepremičninah parc. št. 1/1 in 1/0 k. o. X.

10. Tožeča stranka je toženi stranki očitala, da ji ni razkrila vseh ključnih podatkov, ki so pomembni za varovanje njenega položaja potrošnika. Kršila je informacijsko dolžnost, ki obsega obveznost banke, da posreduje informacije na jasn in pregleden način, da bi potrošnik lahko razumel vse možne rizike oziroma tveganja in bodoče obremenitve, ki ga lahko doletijo pri vračanju kredita. Po stališču tožnikov sta kreditni pogodbi nični. Sklenjeni posli nimajo dopustne podlage (četrti odstavek 39. člena Obligacijskega zakonika, OZ) in so nemoralni (prvi odstavek 86. člena OZ). Obe pogodbi nasprotujeta temeljnemu načelu obligacijskega prava, in sicer načelu enakopravnosti udeležencev v obligacijskih razmerjih, načelu vestnosti in poštenja ter omejitvam pogodbene svobode. Pravna posla sta tudi oderuška, saj tožniki niso razumeli vsebine poslov in bili sposobni razumeti pomena tveganj v zvezi z njimi.

11. Prvostopenjsko sodišče je kot materialnopravno podlago za odločitev uporabilo Zakon o potrošniških kreditih (ZPotK). Ta v določbi prvega odstavka 21. člena določa, da je nično vsako pogodbeno določilo, ki je v nasprotju z zakonom in v škodo potrošnika, v določbi drugega odstavka 21. člena pa, da se določbe zakona uporabljajo tudi v primerih, če so določila kreditne pogodbe nejasna ali nepopolna. V določbi prvega odstavka 6. člena ZPotK je določeno, da mora biti potrošnik seznanjen z vsemi pogoji kreditne pogodbe, v 9. točki prvega odstavka 7. člena ZPotK pa, da mora pri kreditnih pogodbah, kjer je obračun vezan na uporabo tuje valute, pisna pogodba vsebovati navedbo tuje valute in vrsto tečaja, po katerem se izračunava vrednost v domači valuti in opozorilo, da se ob spremembi tečaja lahko spremenijo tudi predvideni zneski plačil.

12. Sodišče prve stopnje je zaključilo:

- da je tožena stranka svoje obveznosti iz 7. člena ZPotK izpolnila, saj je v 20. členu obeh kreditnih pogodb navedeno, da kreditojemalec s podpisom pogodbe potrjuje, da je banka predhodno v celoti seznanjena z rizikom najetja kredita v tuji valuti (švicarskem franku) ter izjavlja, da ta riziko tudi izrecno prevzema;
- da je toženka zadostila vsem pogojem informiranja tožnikov po ZPotK;
- da je toženka opozorila tožnika na dejstvo, da obstaja pri kreditu v tuji valuti valutno tveganje, ko se lahko spremeni znesek, ki bi ga morala poravnati v evrih za plačilo anuitete ter obrestno tveganje zaradi spremembe obrestne mere;
- da tožeča stranka ni dokazala, da je toženka zagotavljala, da gre za varen kredit in da je nihanje lahko le do 5% in da naj bi ju namerno zavajala;
- da sta tožnika sama ocenila, da je takšen kredit v danem trenutku ugodnejši in hkrati sama zmanjšala pomen tveganja, ki ga prinaša valutna klavzula in ga zavestno sprejela;
- da glede na okoliščino, da sta oba tožnika diplomirana ekonomista, ne sledi njuni trditvi, da nista razumela vsebine poslov in da nista bila sposobna razumeti pomena tveganj v zvezi s takšnimi pravnimi posli;
- da valutno tveganje ni bilo enostransko, saj je tveganje prevzela tudi toženka (banka), ki se mora, ko daje kredite v tuji valuti, zavarovati pred valutnim tveganjem,
- da ni mogoče sprejeti navedb tožeče stranke, da so banke zavajale tožnike in dajale kredite iz špekulativnih namenov.

13. Prvostopenjsko sodišče je pravilno presodilo, da je podlaga obravnavanih pogodb pridobitev posojila (causa credendi) in da taka podlaga ni nedopustna. Ker pogodbene obveznosti strank niso bile obračunsko vezane na domačo valuto, so nepomembne pritožbene navedbe glede vsebine in namena valutne klavzule (372. člen Obligacijskega zakonika, OZ). Pogodbena obveznost tožnikov je bila določena v CHF in se z gibanjem tečaja CHF v razmerju do EUR ni spreminjala. Spreminjalo se je le njihovo breme izpolnitve, ki je posledica dejstva, da dohodke prejema v EUR. Pritožbene navedbe, da bi morali imeti pri kreditu v tuji valuti vrednost kredita ob izplačilu in njegova vrednost ob vračilu enako kupno moč v domači valuti, nima podlage ne v zakonskih določbah ne v splošnih načelih obligacijskega prava. Ker pozitivni predpisi sklenitve kreditnih pogodb v tuji valuti ne prepovedujejo, je v skladu z načelom prostega urejanja pogodbenih razmerij (3. člen OZ) sklenitev tovrstnih pogodb dopustna. Takšne pogodbe tudi avtomatično, same po sebi, ne nasprotujejo temeljnemu obligacijskemu načelu (načelo vestnosti in poštenja, prepoved zlorabe pravic, načelo enake vrednosti dajatev).

14. Neutemeljeno je bilo sklicevanje tožeče stranke na nemško sodno prakso, ki se nanaša na izvedene finančne instrumente s trditvijo, da imajo obravnavane kreditne pogodbe bistvene značilnosti izvedenih finančnih instrumentov. Cilj kreditnih pogodb ni bil investiranje, ampak pridobitev sredstev za nakup nepremičnine, ne pa morda za upravljanje tečajnega tveganja ali za špekulacije o menjalnem tečaju tuje valute. Transakcije, ki jih opravi kreditodajalec, pri katerih gre za preračun zneskov v tuji valuti v nacionalno valuto zaradi izračuna zneskov kredita in njegovih vračil v skladu s pogodbo o kreditu, ni mogoče opredeliti kot investicijske storitve.³ Takšno stališče je zavzelo tudi prvostopenjsko sodišče, ki se zato pravilno ni opredeljevalo do omenjene tuje sodne prakse.

15. Pravilna je tudi presoja prvostopenjskega sodišča, da tožniki niso izkazali niti subjektivnega niti objektivnega elementa oderuštv. Ob sklenitvi pogodbe namreč med dajatvami ene in druge pogodbene stranke ni bilo očitnega nesorazmerja. Poleg tega tožniki tudi niso dokazali, da bi toženka kakorkoli izkoristila njihovo stisko ali težko premoženjsko stanje, nezadostno izkušnost, lahkomiselnost ali odvisnost. Sodišče prve stopnje je zato pravilno zaključilo, da sporni kreditni pogodbi nista oderuški.

Presoja nepoštenosti pogodbenega pogoja

16. Pritožba tožeče stranke je v bistvenem delu usmerjena v kritiko zaključka prvostopenjskega sodišča, da je bila tožeča stranka ustrezno obveščena o tveganjih najetja kredita in odplačevanja anuitet v tuji valuti. Tožeča stranka v pritožbi vztraja, da je banka v nasprotju z načelom vestnosti in poštenja ni ustrezno opozorila na tveganja, povezana z okoliščino, da je kredit dan v CHF, torej v tuji valuti, in da je zaradi spremembe tečaja CHF v primerjavi z domačo valuto (EUR) povzročila, da je izpolnitev tožnikov drugačna od tiste, ki so jo pričakovali. Tožeča stranka torej izpostavlja pogodbeni pogoj vrnitve kredita v tuji valuti in ga šteje za nedovoljenega, ker po njenem, v nasprotju z zahtevo dobre vere, v škodo kreditojemalcev povzroča znatno neravnotežje v pogodbenih pravicah in obveznostih strank. S takšnimi trditvami meri na problematiko, ki je izrecno urejena v Direktivi sveta 93/13/EGS z dne 5. aprila 1993 (v nadaljevanju Direktiva), ki jo je prinesel v pravni red Republike Slovenije Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o varstvu potrošnikov (ZVPot-C, Uradni list RS, št. 126/2007). Sistem varstva, uveden z Direktivo, temelji na zamisli, da je potrošnik v razmerju do prodajalca ali ponudnika v podrejenem položaju glede pogajalske sposobnosti in ravni obveščeni.⁴ Enakopravnost v položajih naj se vzpostavi z informacijsko oziroma pojasnilno obveznostjo.

17. ZVPot določa, da podjetje⁵ ne sme postavljati pogodbenih pogojev, ki so nepošteni do potrošnika. Za pogodbene pogoje pa se štejejo vse sestavine pogodbe, ki jih določi podjetje, zlasti tiste, ki so določene v obliki formularne pogodbe ali splošnih pogojev poslovanja, na katere se pogodba sklicuje (prvi odstavek 22. člena ZVPot). Navedeni pogodbeni pogoji morajo biti jasni in razumljivi, nejasna določila pa je treba razlagati v korist potrošnika (četrti in peti odstavek 22. člena ZVPot). V drugem odstavku 23. člena ZVPot je določeno, da so nepošteni pogodbeni pogoji nični, za nepoštene pogodbene pogoje pa se štejejo, če v škodo potrošnika povzročijo znatno neravnotežje v pogodbenih pravicah in obveznostih strank ali povzročijo, da je izpolnitev pogodbe neutemeljeno v škodo potrošnika ali povzročijo, da je izpolnitev pogodbe znatno drugačna od tistega, kar je potrošnik utemeljeno pričakoval, ali če nasprotujejo načelu poštenja in vestnosti (prvi odstavek 24. člena ZVPot).

18. Po 1. odstavku 3. člena Direktive pogodbeni pogoj, o katerem se stranki nista dogovorili posamično, velja za nedovoljenega, če v nasprotju z zahtevo dobre vere v škodo potrošnika povzroči znatno neravnotežje v pogodbenih pravicah in obveznostih strank. Po 2. odstavku 3. člena se šteje pogodbeni pogoj za pogoj, o katerem se stranki nista dogovorili posamično, če je bil sestavljen vnaprej in potrošnik zato ni mogel vplivati na vsebino določbe, zlasti v okviru vnaprej oblikovane tipske pogodbe. Glavni predmet pogodbe, ki je med strankama posamično dogovorjen, je iz presoje nepoštenosti izvzet, če je zapisan v jasnem in razumljivem jeziku (2. odstavek 4. člena Direktive).

19. Iz navedenih določb izhaja, da je presoja nepoštenosti pogodbenih pogojev omejena na pogodbene določbe, ki niso bile predmet individualnih pogajanj. Domnevati je namreč, da je pogoj, o katerem sta se stranki pogajali in dosegli soglasje, posledica svobodne odločitve pogodbene stranke. Praviloma gre za stranske pravice in obveznosti, vendar pa je po omenjeni določbi 2. odstavka 4. člena Direktive presoja nedovoljenosti oziroma nepoštenosti mogoča tudi glede pogodbenih določb, ki sicer predstavljajo glavno obveznost, če niso v jasnem in razumljivem jeziku.

20. Pri presoji nepoštenosti oziroma nedovoljenosti pogodbenih pogojev se zato najprej postavi vprašanje

- ali je sporni pogodbeni pogoj pogoj o glavnem predmetu pogodbe,
- če je odgovor pritrdilen, se postavi vprašanje njegove jasnosti in razumljivosti (transparentnosti) in
- če se ugotovi, da ni jasen in razumljiv, se presoja njegova nepoštenost oziroma nedovoljenost.

21. Sodišče Evropske unije je v sodbi C-186/16⁶ določilo merila za razlago navedenih določb Direktive v primeru pogodbenega pogoja, ki ga vsebuje pogodba o posojilu v tuji valuti CHF, z obveznostjo njegove vrnitve v isti tuji valuti, torej pogoja, kakršen je vsebovan tudi v obeh obravnavanih pogodbah. Pri tem je treba poudariti, da interpretacijske odločbe sodišča EU (v nadaljevanju SEU), ki predstavljajo formalni pravni vir, pojasnjujejo pomen, ki ga je interpretirana določba imela že od vsega začetka, kar pomeni, da je treba interpretacijo SEU uporabljati tudi za pravna razmerja, ki so nastala pred objavo sodbe EU o predhodnem vprašanju.⁷

22. V zadevi C-186/16 je sodišče zelo jasno in izrecno štelo, da je pogodbeni pogoj obveznosti plačila anuitet kredita v tuji valuti pogoj o glavnem predmetu pogodbe. Pri kreditnih pogodbah v tuji valuti pogoj izpolnitve v tuji valuti predstavlja bistveno dajatev, ki tudi bistveno opredeljuje pogodbo, zato gre za glavni predmet pogodbe.⁸

23. Tudi za obravnavani primer torej velja enako. Iz razlogov izpodbijane sodbe izhaja, da najem posojila v CHF in obveznost plačila anuitet kredita v isti tuji valuti predstavlja posamično dogovorjen pogoj. Prav tako iz razlogov izpodbijane sodbe izhaja zaključek, da ni bil določen nejasno, saj sta bila tožnika ustrezno opozorjena na valutno in obrestno tveganje. Pritožbeno sodišče je moralo preizkusiti pravilnost takšnega zaključka.

24. Zahteve, da je pogodbeni pogoj v jasnem in razumljivem jeziku, ni mogoče zožiti zgolj na njegovo formalno in slovnično razumljivost. Ker sistem varstva potrošnika po Direktivi, kot je bilo navedeno, temelji na ugotovitvi, da je potrošnik v razmerju do trgovca ali ponudnika v podrejenem položaju, med drugim tudi kar zadeva raven obveščeni, je

treba zahtevo po jasnem in razumljivem oblikovanju pogodbenih pogojev razlagati široko. Sodišče mora opraviti test transparentnosti pogoja.

25. Merila transparentnosti se presojajo po kriteriju povprečno obveščenega potrošnika, ki postopa z dolžno skrbnostjo in razumnostjo.⁹ Skladno s tem se šteje pogodbeni pogoj za transparenten, če pripelje potrošnika v položaj, da lahko na podlagi točnih in razumljivih kriterijev oceni ekonomske posledice pogodbenega pogoja. Pri tem so relevantne informacije, ki jih je potrošnik dobil pred sklenitvijo pogodbe in v trenutku sklepanja pogodbe, vključno z oglasi in obvestili, dostopnimi med pogajanci. SEU je poudarilo, da morajo finančne ustanove, kot je opozoril Evropski odbor za sistemska tveganja v Priporočilu CERS/2011/1 z dne 21. 9. 2011, posojilojemalcem posredovati informacije, ki morajo zadostovati za sprejetje poučenih in preudarnih odločitev ter bi morale vsebovati vsaj to, kako bi na obroke za odplačilo posojila vplivala zelo velika depreciacija zakonitega plačilnega sredstva države članice, kjer ima posojilojemalec stalno prebivališče, in povečanje tujih obrestnih mer. Za sprejem preudarne in poučene odločitve torej ni dovolj, da se potrošniku predočijo informacije, ki mu bodo omogočile, da primerja ponudbo in pogoje kreditiranja med več ponudniki kreditov. Cilj informiranja ni samo dati potrošniku informacijo o vseh podrobnostih kredita, ampak tudi informacijo, na podlagi katere bo lahko presodil, katerim tveganjem je izpostavljen in ali ga bodo ta tveganja lahko pripeljala v težak ekonomski položaj. Kot je navedel SEU,¹⁰ mora nacionalno sodišče preveriti, ali je prodajalec ali ponudnik (v konkretnem primeru banka - tožena stranka) potrošniku (tožeča stranka) posredoval vse upoštevne informacije, ki morajo temu omogočati oceno ekonomskih vplivov pogoja na njegove finančne obveznosti. SEU je izrecno navedlo, da je za možnost potrošnika, da oceni ekonomske posledice obravnavanega pogodbenega pogoja, ključno jasno obvestilo o tem, da s podpisom posojilne pogodbe, izražene v tuji valuti, prevzema tečajno tveganje, ki ga bo ob devalvaciji valute, v kateri prejema dohodke, morda težko nosil in navedbo o možnih spremembah menjalnih tečajev in tveganja v zvezi s sklenitvijo posojila v tuji valuti, če posojilojemalec svojih dohodkov ne prejema v tej valuti.¹¹ Zahtevi transparentnosti bi bilo tako lahko zadovoljeno, če bi v trenutku sklepanja kreditne pogodbe v tuji valuti potrošnik sprejel odločitev o sklenitvi pogodbe po tem, ko je bil nedvoumno opozorjen, da sklenitev pogodbe o kreditu v tuji valuti prinaša specifične rizike, ki pa ne obstoje, ko se pogodba sklepa v domači valuti. Pomembno bi bilo tudi opozorilo na okoliščino, da rizik spremembe tečaja različno vpliva na obveznosti pri kratkoročnih in dolgoročnih kreditih, ker je od trajanja pogodbe odvisna izpostavljenost riziku spremembe tečaja tuje valute in tudi možnosti predvidenja razlogov za spremembe tečaja.¹²

26. Če se ugotovi, da je glavni pogodbeni pogoj jasen in razumljiv, se izključi presoja njegove nepoštenosti oziroma nedovoljenosti. Če pa sodišče oceni, da obravnavani pogodbeni pogoj ni jasen in razumljiv, se naredi test njegove nepoštenosti. Pri tem je izhodišče Direktive, da je potrošnik šibkejša pogodbeni stranka glede pogajalske pozicije pri sklepanju pogodbe in glede stopnje informiranosti. Namen testa nepoštenosti je zato v zaščiti potrošnika zaradi njegove slabše pogajalske pozicije in njegove slabše informiranosti v trenutku sklepanja pogodbe, v kateri je podjetje (banka) izkoristilo ali zlorabilo svojo močnejšo pogajalsko pozicijo. V okviru kontrole nepoštenosti pogodbenega pogoja mora sodišče ločeno izvesti test nedobrovernosti in test neravnotežja, ki sta ločeni predpostavki, ki morata biti kumulativno izpolnjeni, da se lahko pogodbeni pogoj razglasi za nepoštenega.

27. Glede na okoliščine obravnavanega primera bi bilo treba pri presoji nedobrovernosti in neravnotežja upoštevati okoliščino, da je neravnotežje v pravicah in obveznostih pogodbenih strank nastalo kasneje, med trajanjem pogodbe in vzrok, ki je nastal po njeni sklenitvi (zaradi naknadne spremembe deviznega tečaja¹³). Vendar pa morajo razlogi za neravnotežje oziroma obe omenjeni predpostavki nepoštenosti, neodvisno od tega, kdaj se je neravnotežje pokazalo, obstajati že v trenutku sklenitve pogodbe. Po interpretaciji SEU je za presojo predpostavk nepoštenosti iz prvega odstavka 3. člena Direktive odločilno, ali je v času sklepanja pogodbe obstajalo znatno neravnotežje v stopnji informiranosti med potrošnikom in banko glede rizika spremembe tečaja in tedaj obstoječimi okoliščinami, ki lahko naknadno vplivajo na spremembo tečaja na škodo potrošnika tekom trajanja kreditne pogodbe.¹⁴ Če je bila banka informirana o takšnih rizikih oziroma če je za njih vedela, pa o tem ni obvestila potrošnika oziroma bi lahko bila (takrat) glede na svojo strokovnost in znanje o tem informirana, pa se o tem ni niti sama informirala, je bila v času sklepanja pogodbe nedobroverna.¹⁵ Če je bila banka informirana o takšnih tveganjih, je obstajalo neravnotežje v informiranosti pogodbenih strank. V tem primeru bi bilo treba šteti pogodbeni pogoj o plačilu mesečnih obrokov v tuji valuti za nepoštenega oziroma nedovoljenega. SEU ni izpostavilo nobenih posebnih kriterijev, po katerih bi lahko sodišče članice presojalo, kdaj je banka ravnala nevestno. Gotovo pa je, da se bo upoštevalo, ali je banka ravnala s povečano skrbnostjo, kakršna se zahteva za to vrsto posla (skrbnost dobrega strokovnjaka).¹⁶

28. Če na strani banke ne obstaja takšno nevestno ravnanje, se ne bi moglo šteti, da v trenutku sklepanja pogodbe obstoji neravnotežje v pravicah in obveznostih na škodo potrošnika samo zato, ker se je tekom izvrševanja pogodbe spremenil devizni tečaj. Pogodbeni pogoj se zato ne bi mogel šteti za nepošten. Če gre za okoliščine, ki so nastale po sklenitvi pogodbe, pa za njih banka v trenutku sklepanja pogodbe ni vedela niti ni mogla vedeti, niti na njih ni mogla vplivati s svojo voljo, te ne morejo biti merodajne za oceno nepoštenosti pogodbenega pogoja. V tem primeru ne bi šlo za vprašanje zaščite potrošnika pred nepoštenimi pogodbenimi pogoji, ampak za vprašanje spremenjenih okoliščin.

29. Glede na navedeno se torej kot bistveno za odločitev v tej zadevi izpostavlja vprašanje, ali je banka v času sklepanja pogodb izpolnila svojo pojasnilno dolžnost v skladu s kriteriji, ki jih je oblikovalo SEU, in v primeru ugotovitve, da je ni, ali je v času sklepanja pogodbe obstajalo znatno neravnotežje v stopnji informiranosti med potrošnikom in banko glede rizika

spremembe deviznega tečaja na podlagi tedaj obstoječih okoliščin, ki so naknadno vplivale na spremembo deviznega tečaja na škodo potrošnika. Navedene kriterije je treba presojati glede na konkretne okoliščine obravnavanega primera.

30. Pritrditi je treba pritožbenemu očitku, da zgolj dejstvo, da sta bila tožnika seznanjena z rizikom najetja kredita v tuji valuti in posledično z možnostjo spremembe tečaja tuje valute, kar sta potrdila v 20. členu obeh pogodb, samo po sebi ne bi zadoščalo. Kot je navedeno v omenjeni odločbi SEU, mora biti informiranost potrošnikov tolikšna, da zmorejo oceniti tudi potencialno znatne ekonomske posledice, ki jo ima ta pogodbeni določba (pogoj) za njihove finančne obveznosti (potrošnik mora biti torej zmožen dojeti, da so možne spremembe deviznih tečajev in da se izpostavlja tečajnemu tveganju v primeru, da pade vrednost valute, v kateri prejema dohodek (EUR)). Pri tem potrošnik informirane odločitve o sklenitvi kreditne pogodbe ne sprejme zgolj na podlagi pogodbenih določb, ampak tudi na podlagi vseh informacij, ki so mu bile predložene v zvezi s pogodbo v fazi pogajanj in tudi oglaševanja.¹⁷

31. Pritožbene navedbe ne morejo omajati dejanskega zaključka sodišča prve stopnje, ki ga je sprejelo po zaslišanju vseh neposrednih akterjev pogajanj za sklenitev kreditnih pogodb, torej tožnikov in A. A. ter B. B., ki sta sodelovala pri sklepanju pogodb na strani tožene stranke, da je toženka zadostila zahtevanim pogojem informiranja tožnikov. Glede na skladne izpovedbe tožnikov in omenjenih prič ni dvoma, da so bili tožnikoma predstavljeni tudi drugi krediti oziroma evrski kredit z izračunom. Obe priči pa sta skladno izpovedali, da sta opozorili tožnika na dejstvo, da se tečaj CHF v razmerju do EUR lahko spremeni oziroma da obstaja pri takšnem kreditu valutno tveganje, ki lahko spremeni znesek, ki bi ga morala poravnati v EUR kot plačilo anuitete ter obrestno tveganje zaradi spremembe referenčne obrestne mere CHF LIBOR. Kot ugotavlja sodišče prve stopnje je toženka (priča B. B.) opozorila tožnika, da se lahko anuiteta še za enkrat poveča.

32. Jasno in razumno je utemeljena tudi dokazna ocena prvostopenjskega sodišča, zakaj ne verjame trditvam tožnikov, da naj bi jima bil kredit predstavljen kot varen ter da je nihanje tečaja lahko le do 5% in na katero se pritožbeno sodišče v celoti sklicuje. V zvezi s tem tožeča stranka neutemeljeno očita prvostopenjskemu sodišču opustitev dokazne ocene letaka pravne prednice tožene stranke. Pri tem ne prereka zaključka prvostopenjskega sodišča, ki je v razlogih sodbe izrecno navedlo, da te listine ni upoštevalo, ker je bila sodišču predložena prepozno, po prvem naroku za glavno obravnavo, tožeča stranka pa ni navedla oprostilnih razlogov za (pre)pozno predložitev.

33. Pri presoji jasnosti in razumljivosti spornega pogodbenega pogoja pa je treba posebej izpostaviti še naslednjo ugotovitev sodišča prve stopnje. Kot je bilo navedeno, je izhodišče Direktive spoznanje, da je potrošnik šibkejša pogodbeni stranka glede pogajalskega položaja in glede stopnje informiranosti. Pri presoji potrošnikove zmožnosti ocene ekonomskih posledic sprejetih pogodbenih obveznosti Direktiva izhaja iz povprečnega potrošnika, potrošnika, ki je normalno obveščen in razumno pozoren in preudaren.¹⁸ V obravnavanem primeru je bilo ugotovljeno, da sta sklenitelja pogodbe po izobrazbi diplomirana ekonomista (iz izpovedbe prvega tožnika in izpovedi prič izhaja, da prihaja iz bančnih krogov - bil je zaposlen pri Banki). Ta okoliščina tudi opredeljuje test transparentnosti pogodbenega pogoja v obravnavanem primeru, kot je pravilno zaključilo tudi sodišče prve stopnje. Tožnika nista povprečna potrošnika in je njuna zmožnost ocene ekonomskih posledic pogodbenih obveznosti večja. Nedvomno sta bila že sama poučena o tako splošnih ekonomskih vprašanjih, kot je možnost večjega spreminjanja vrednosti valut v dolgem časovnem obdobju. Na podlagi te okoliščine je prvostopenjsko sodišče pravilno zaključilo, „da zato ni mogoče slediti trditvi tožnikov, da nista razumela vsebine pogodb in da nista bila sposobna razumeti pomena tveganj v zvezi s takšnimi posli“. Navedene dejanske okoliščine in sodbenega zaključka, povezanega z njo, pritožba ne izpostavlja oziroma ne izpodbija.

34. V tej luči je treba presojati tudi pritožbeno kritiko zaključka izpodbijane sodbe glede tožbenega očitka, da naj bi omenjena delavca toženke namerno zavajala tožnika s trditvami o varnem kreditu in kar sta oba zanikala. Pri tem je prvostopenjsko sodišče pravilno navedlo, da to ne bi bilo logično glede na okoliščino, da sta tudi sama vzela kredit v CHF, kar kaže na to, da sta tako kot tožnika takrat nase prevzela tveganje, ki sta ga ocenila za sprejemljivo. Prav tako pa je treba v tej luči presojati tudi pritožbeni očitke nepopolno ugotovljenega dejanskega stanja, pa tudi kršitve določb postopka po 8. točki drugega odstavka 339. člena Zakona o pravnem postopku (ZPP), ker sodišče prve stopnje ni izvedlo dokaza z zaslišanjem tudi drugih kreditotjemalcev. Ti namreč ne bi mogli povedati, kako so potekala pogajanja v konkretni zadevi oziroma kakšne informacije je toženka dala tožnikoma, posebej glede na navedeno okoliščino, da tožnika nista bila povprečna potrošnika¹⁹ in na nesporno dejstvo, da sta se prvi tožnik in že omenjena priča A. A., ki je sodeloval pri sklepanju pogodbe in je bil vodja poslovalnice, poznala (pet let sta bila sodelavca na S.).

35. Neutemeljeno je tudi pritožbeno vztrajanje na očitku, da je bilo tožnikom zamolčano, da se napoveduje negativno gibanje tečaja valutnega para EUR/CHF v škodo EUR, kar naj bi izhajalo iz pisnih sporočil Banke Slovenije poslovnim bankam. Tožeča stranka je predložila dva dopisa, enega z dne 4. 7. 2006 in drugega z dne 19. 12. 2007. Iz dopisa iz leta 2006 izhaja opozorilo, da mora biti informiranje strank celovito, da morajo biti banke še posebej skrbne pri informiranju potrošnika glede vseh tveganj, ki jih produkti prinašajo. Iz dopisa 2007 izhaja opozorilo na upočasnitev gospodarske rasti in na možnost zniževanja tečajev vrednostnih papirjev in nepremičnin. Opozarja se banke na tveganja sprememb tečajev in na dobre prakse pri vsakodnevnem poslovanju s komitenti. BS je izražala pričakovanje, da banke komitentu prednostno predstavijo svojo ponudbo produktov v evrih ter na tej osnovi izračunajo kreditno sposobnost komitenta, za komitenta, ki želi skleniti kreditno pogodbo v tuji valuti pa ocenijo kreditno sposobnost upoštevajoč manj ugodne pogoje najemanja enakega posojila v EUR.

36. Gre torej za splošna opozorila na dolžnosti poslovnih bank, ki jih te imajo že na podlagi ZVPot in ZVPotK. Njena opozorila poslovnim bankam je treba gledati v luči ciljev in nalog, ki jih ima na podlagi Zakona o Banki Slovenije (ZBS-1).²⁰ Pravilen je zato zaključek prvostopenjskega sodišča, da iz poročil Banke Slovenije (BS) izhaja, da je BS opozarjala banke v zvezi s krediti v tuji valuti zaradi lastne izpostavljenosti bank spremembam v menjalnem tečaju. Navedlo je še, da so bila ta poročila le splošne narave in na njihovi podlagi ni bilo mogoče napovedovati gibanja menjalnega tečaja. Tak zaključek prvostopenjskega sodišča izhaja iz zaslišanja pričë D. D., direktorice pravnega oddelka pri BS, ko je izpovedala, da je BS vedno gledala izključno položaj bank in da so bili krediti v tuji valuti obremenjujoči tudi za banke, saj je lahko valutno tveganje pomenilo izgube in vpliv na njihov kapital. Iz dopisov torej izhaja opozarjanje na tveganost takšnih poslov tako za komitente kot tudi banke, ne pa tudi pričakovani dvig tečaja CHF. Glede na omenjeno izjavo predstavnice BS, da BS gleda izključno položaj bank in da niso Urad za varstvo potrošnikov, bi bil lahko zaključek kvečjemu drugačen, in sicer da gre za opozarjanje na rizik padca tečaja CHF.

37. Omenjena priča in priča E. E., prav tako zaposlen na BS, pa sta tudi izrecno izpovedala, da BS ni mogla predvideti ne časa ne obsega ukrepov tuje nacionalne banke. Tudi od toženke zato ni mogoče pričakovati ali zahtevati, da pravilno napoveduje monetarno politiko tuje nacionalne banke. Hud padec vrednosti evra približno sedem let po sklenitvi spornih pogodb je bil za obe pogodbeni stranki nepredvidljiv. Ni razumno od banke zahtevati, da potrošniku zagotovi druge informacije kot tiste, ki jih pozna ali bi jih objektivno morala poznati ob sklenitvi pogodbe. Navedeni dopisi torej nikakor ne dokazujejo toženkinega morebitnega zavajanja tožnikov oziroma prikrivanja informacij. Če gre za okoliščine, ki so nastale po sklenitvi pogodbe, pa za njih banka v trenutku sklepanja pogodbe ni vedela niti ni mogla vedeti, niti na njih ni mogla vplivati s svojo voljo, te ne morejo biti merodajne za oceno nepoštenosti pogodbenega pogoja.

38. Glede na navedeno je mogoče zaključiti, da je toženka v času sklepanja pogodb izpolnila svojo pojasnilno dolžnost v skladu s kriteriji, ki jih je oblikovalo SEU. Pogodbeni pogoj, na podlagi katerega je treba kredit vrniti v isti tuji valuti je, glede na informacije, ki jih je toženka v času sklepanja pogodbe posredovala tožnikom in glede na okoliščino, da ne gre za povprečna potrošnika (zakonca), ampak za potrošnika s poznavanjem ekonomskih zakonitosti, tako da ni dvoma, da sta bila seznanjena z možnostjo zvišanja ali znižanja tuje valute (posebej ob dejstvu dolgoročne izpostavljenosti valutnemu tveganju - kredita sta bila najeta z odplačilno dobo 25 let), v kateri je bilo sklenjeno posojilo in bila zmožna oceniti ekonomske posledice takega pogoja za njune finančne obveznosti, jasen in razumljiv.²¹ Kot je navedlo prvostopenjsko sodišče „sta tožnika, glede na nižjo anuiteto pri kreditu v CHF (za 100 EUR) ocenila, da je takšen kredit ugodnejši v danem trenutku (ugodnejši je bil nato še kar nekaj let) in zavestno sprejela tveganje, ki ga prinaša valutna klavzula“.²²

39. Glede na ugotovljeno transparentnost obravnavanega pogodbenega pogoja je izključena presoja njegove nepoštenosti oziroma nedovoljenosti in posledično ničnosti.

40. Ne glede na navedeno pa iz gornjih ugotovitev (tč. 36 in 37. obrazložitve) izhaja tudi zaključek, da toženka pri sklepanju pogodbe ni ravnala v nasprotju z zahtevo dobre vere, in posledično, da ni vzročne zveze z neravnotežjem v pogodbenih pravicah in obveznostih pogodbenih strank, ki ga zatrjujejo tožniki. Pogodbeni pogoj zato ni nepošten in kreditni pogodbi nista nični (1. odstavek 3. člena Direktive, prvi odstavek 24. člena ZVPot).

41. Na podlagi navedenega je pritožbeno sodišče zavrnilo pritožbo tožnikov zoper odločitev o njihovem primarnem tožbenem zahtevku in sodbo sodišča prve stopnje v tem delu (kolikor je ni razveljavilo in tožbo zavrglo) potrdilo (353. čl. ZPP).

O podrednem tožbenem zahtevku

42. Tožniki so podredno uveljavljali zahtevek za razvezo pogodb zaradi nastopa spremenjenih okoliščin. Navajali so, da so po sklenitveni fazi in pred izpolnitveno fazo pogodb nastopile okoliščine, zaradi katerih je njihova obveznost bistveno otežena. Povzročil jih je hud padec vrednosti EUR v primerjavi z vrednostjo CHF, kot navaja tožeča stranka, zlasti v začetku leta 2015,²³ in po katerem je razmerje med obema valutama skoraj 1:1. Navedli so, da gre za zunanje okoliščine, ki jih v času sklepanja pogodb objektivno ni bilo mogoče predvideti in presegajo normalno tveganje pri tovrstnih poslih. Zatrjujejo torej nastop neravnotežja v pogodbenih pravicah in obveznostih pogodbenih strank, ki je nastopilo naknadno, po sklenitvi pogodbe (ki, kot je bilo ugotovljeno, ne vsebuje nepoštenega pogodbenega pogoja), zaradi dogodka, na katerega pogodbeni stranki nista imeli vpliva oziroma je neodvisen od njune volje. Tak primer ni zajet z varstvom po Direktivi. Sodišče je torej moralo presoditi, ali je sprememba menjalnega tečaja spremenjena okoliščina oziroma ali so izpolnjene predpostavke za uveljavljanje spremenjenih okoliščin, ki so določene v 112. členu OZ.

43. Sodišče prve stopnje je navedlo, da bi morala tožeča stranka že ob sklenitvi pogodb upoštevati možnost spremembe tečaja, zato se na spremenjene okoliščine ne more sklicevati. Enako velja tudi pri uveljavljanju ekonomske krize kot spremenjene okoliščine. Uveljavljanje te bi morala podpreti in konkretizirati z dejstvi, s katerimi bi obrazložila: 1. spremembo dohodkov/odhodkov zaradi krize, 2. odziv na spremenjene okoliščine in v čem so te okoliščine nepričakovane, 3. vpliv spremenjenih okoliščin na pogodbo, 4. kako je ocenjevala tveganja, 5. kako je ravnala, da ji ni mogoče očitati pomanjkanja potrebne skrbnosti, in 6. kaj je storila, da bi izpolnila načelo oziroma temeljno zavezo pacta sunt servanda.

44. Prvostopenjsko sodišče je ugotovilo, da tožniki niso zatrjevali, da prejema nižji dohodek. Hkrati je ugotovilo, da je znesek v EUR, ki ga je tožeča stranka morala zagotoviti za nakup ustreznega zneska CHF za poplačilo mesečnih obveznosti,

nihal na letni ravni po prvi pogodbi za 60 do 120 EUR, po drugi pogodbi pa od 20 do 40 EUR. Gre za nihanje, ki ne odstopa od povprečnih nihanj v celotnem dosedanem obdobju odplačevanja teh kreditov. Kot je bilo navedeno, pa je toženka opozorila tožnika, da se anuiteta lahko še za enkrat poveča. Obveznost tožnikov se nanaša na plačilo zapadlih mesečnih anuitet, njihovo plačilo pa glede na navedeno ni oteženo (prim. 1. odstavek 112. člena OZ).

45. Sodišče prve stopnje je v razlogih izpodbijane sodbe posebej izpostavilo obe negativni predpostavki, ki sta določeni v 2. odstavku 112. člena OZ. Ta določa, da ni mogoče zahtevati razveze pogodbe, če bi morala stranka, ki se sklicuje na spremenjene okoliščine, ob sklenitvi pogodbe te okoliščine upoštevati, ali če bi se jim lahko izognila oziroma če bi njihove posledice lahko odklonila. Prvostopenjsko sodišče je navedlo, da bi morali tožniki, ob splošno znanem dejstvu, da se menjalni tečaj dnevno spreminja, upoštevati možnost spremembe tečaja. Ob sklenitvi pogodbe se okoliščine upoštevajo tako, da se v pogajanjih poskuša doseči ustrezna vsebina pogodbe.²⁴ Tožniki bi se lahko izognili okoliščini spremembe tečaja tuje valute tako, da bi sklenili kreditno pogodbo v domači valuti oziroma EUR (tako kot številni drugi kreditojemalci), kar jima je tudi bilo ponujeno in predstavljeno.

46. Drugi del besedila 2. odstavka 112. člena OZ se nanaša na ravnanje pogodbene stranke v zvezi s samimi spremenjenimi okoliščinami, ki otežujejo izpolnitev njene obveznosti ali ji onemogočajo, da bi dosegla namen pogodbe. Storiti mora vse, kar je v njeni moči, da se izogne neugodnim okoliščinam, če do tega vseeno pride, pa mora storiti vse, da odkloni njihove posledice.²⁵ Sodišče prve stopnje je ugotovilo, da so bili tožniki v januarju 2013, torej pred po njihovem mnenju zanje usodnim padcem vrednosti EUR v primerjavi z CHF, s strani toženke izrecno opozorjeni na izpostavljenost valutnemu tveganju in možnosti zamenjave valute. Opcija menjave valute jim je bila 14. 1. 2013 osebno predstavljena, vendar se tožniki zanj niso odločili. Tožniki teh dejanskih ugotovitev v pritožbi ne prerekajo oziroma izpodbijajo.

47. V obravnavanem primeru torej negativni predpostavki za uveljavljanje spremenjenih okoliščin nista izpolnjeni. Prvostopenjsko sodišče je podredni tožbeni zahtevek zato pravilno zavrnilo. Glede na navedeno je pritožbeno sodišče pritožbo tožnikov tudi zoper odločitev o podrednem tožbenem zahtevku zavrnilo in sodbo sodišča prve stopnje v tem delu (kolikor je ni razveljavilo in tožbo zavrglo) potrdilo (353. čl. ZPP)

48. Tožeča stranka s pritožbo ni uspela, zato ni upravičena do povrnitve pritožbenih stroškov. Toženka je s pritožbo uspela, zato ji je tožeča stranka dolžna na podlagi določbe prvega odstavka 154. člena v zvezi z 165. členom ZPP povrniti stroške pritožbe v znesku 2635,55 EUR (strošek sestave pritožbe 803,25 EUR, izdatki za stranko 16,06 EUR, DDV 180,24 EUR in znesek sodnih taks v višini 1227,00 EUR in 409,00 EUR) in strošek odgovora na pritožbo v znesku 1427,94 EUR (strošek sestave odgovora 1147,50 EUR, izdatki za stranko 22,95 EUR, DDV 257,49 EUR, ne pa tudi strošek sodne takse, saj iz podatkov spisa ni razvidno, da bi toženki ta strošek nastal). Skupaj je tožeča stranka dolžna povrniti toženi stranki 4.063,49 EUR stroškov pritožbenega postopka.

¹ Tretja tožnica je bila solidarna porokinja k prvi pogodbi.

² Pravdni stranki sta torej sklenili kreditni pogodbi v tuji valuti, ne pa kreditni pogodbi z valutno klavzulo, kot se navaja v pritožbi.

³ Primerjaj sodbo SEU C-312/14 z dne 3.12.2015, Banif Plus Bank Zrt. proti Marton Lantos in Martonne Lantos.

⁴ Sodba SEU C-618/10, točka 39.

⁵ Po tretjem odstavku 1. člena ZVPOT se šteje za podjetje pravna ali fizična oseba, ki opravlja pridobitno dejavnost, ne glede na njeno pravnoorganizacijsko obliko ali lastninsko pripadnost.

⁶ Zadeva Andricius in drugi proti Banca Romaneasca – navedena zadeva je nadaljevanje tolmačenja Direktive 93/13/EGS v zadevi C – 126/13 (zadeva: Käsler).

⁷ dr. Bedanna Bapuly, dr. Rajko Knez, Andrej Kmecl, Pravo EU pred slovenskimi sodišči, str. 89.

⁸ Točka 38 sodbe: To, da je treba kredit vrniti v določeni valuti, se načeloma ne nanaša na pomožni način plačila, temveč na samo naravo obveznosti dolžnika, in torej pomeni bistveni element posojilne pogodbe.

⁹ Točka 47 in 51 sodbe C-186/16.

¹⁰ Točka 50 sodbe C-186/16.

¹¹ točka 50 sodbe C-186/16.

¹² Tatjana Josipović, Zaščita potrošača od nepoštenih ugovornih odredbi, Narodne novine, 2018, str. 924.

¹³ Zaradi znižanja tečaja EUR v primerjavi s CHF so se kreditne obveznosti tožnikov, preračunano v EUR, povečale.

¹⁴ Tatjana Josipović, Zaščita potrošača od nepoštenih ugovornih odredbi, str. 926: SEU je (v sodbi C-186/16) s takšnim tolmačenjem jasno razmejilo zaščito pred nepoštenimi pogodbenimi pogoji iz Direktive, ki se uresničuje zato, ker že v trenutku sklenitve pogodbe obstaja neravnotežje v pravicah in obveznostih strank v škodo potrošnika, od zaščite pogodbenih strank v primerih, ko je v pogodbenem razmerju neravnotežje nastopilo iz razloga, ki je nastal po sklenitvi pogodbe. Hkrati iz takšnega tolmačenja SEU jasno izhaja, da v trenutku sklepanja pogodbe ne gre vedno za neravnotežje, ki izhaja iz vrednosti izpolnitve in nasprotne izpolnitve. Mogoče je, da neravnotežje izhaja iz okoliščin različne stopnje informiranosti o pomembnih okoliščinah in da se bodo njene posledice pokazale šele med trajanjem pogodbe oziroma da bo šele med izvrševanjem pogodbe nastopila ekonomska posledica, ki je v vzročni zvezi z neravnotežjem, ki je obstajalo že v trenutku sklepanja pogodbe.

- ¹⁵ Pri sklepanju pogodbe ni postopala v skladu z načelom vestnosti in poštenja (prim. 1. odstavek 5. člena OZ).
- ¹⁶ Prim. 2. odstavek 6. člena OZ.
- ¹⁷ Sodba SEU C-26/13.
- ¹⁸ Tč. 51 sodbe C-186/16.
- ¹⁹ Omenjena priča B. B. je zaslišana izpovedala, da je prvi tožnik prišel k njej že z „idejo“, da bo vzel kredit v CHF, ker se je o tem prej pozanimal pri sodelavcih na svoji banki. Čeprav prvostopenjsko sodišče te trditve ni izrecno povzelo v obrazložitev, je logično, da se (prve) informacije pridobijo najprej tam, kjer je to najlažje.
- ²⁰ Glej zlasti 4., 11. in 12. čl. ZBS-1.
- ²¹ Primerjaj odgovor SEU na 2. vprašanje v sodbi C-186/16.
- ²² Primerjaj 65. točko sklepnih predlogov generalnega pravobranilca Nilsa Wahla v zadevi C-186/16, v kateri navaja, da mora potrošnik razumeti, da se v zameno za nekatere finančne ugodnosti zavezuje, da bo nosil določeno raven tveganja.
- ²³ Ukrep švicarske centralne banke z dne 15.1.2015.
- ²⁴ M. Dolenc v Obligacijski zakonik s komentarjem, 1. knjiga, str.604.
- ²⁵ Prav tam, str. 605.

Zveza:

RS - Ustava, Zakoni, Sporazumi, Pogodbe

Zakon o pravnem postopku (1999) - ZPP - člen 274, 274/1, 343

Obligacijski zakonik (2001) - OZ - člen 3, 5, 5/1, 6, 6/2, 39, 39/4, 86, 86/1, 112, 112/1, 112/2, 372

Zakon o potrošniških kreditih (2000) - ZPotK - člen 6, 6/1, 7, 7/1, 7/1-9, 21, 21/1, 21/2

Zakon o varstvu potrošnikov (1998) - ZVPot - člen 1, 1/3, 22, 22/1, 22/4, 22/5, 23, 23/2, 24, 24/1

Zakon o Banki Slovenije (2002) - ZBS-1 - člen 4, 11, 12

EU - Direktive, Uredbe, Sklepi / Odločbe, Sporazumi, Pravila

Direktiva Sveta 93/13/EGS z dne 5. aprila 1993 o nedovoljenih pogojih v potrošniških pogodbah - člen 3, 3/1, 3/2, 4, 4/2

Datum zadnje spremembe:22.08.2018